
ФІНАНСИ, ОПОДАТКУВАННЯ, АУДИТ

УДК 658.14.17

НАГОРНЮК Олена,

к. е. н., доцент, докторант кафедри економіки та фінансів підприємства
Київського національного торговельно-економічного університету

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

Визначено сутність фінансового потенціалу торговельного підприємства, запропоновано функції і принципи його систематизації. Розроблено систематизацію елементів фінансового потенціалу підприємства торгівлі на основі застосування теорії систем і врахування його сутнісних характеристик. Охарактеризовано зміст окремих елементів фінансового потенціалу торговельного підприємства.

Ключові слова: фінансовий потенціал, система, систематизація, фінансові ресурси, здатності, фінансова безпека.

Нагорнюк Е. Систематизация элементов финансового потенциала предприятия торговли. Приведено определение сущности финансового потенциала торгового предприятия, предложены функции и принципы его систематизации. Разработана систематизация элементов финансового потенциала предприятия торговли на основе применения теории систем и учета его сущностных характеристик. Охарактеризовано содержание отдельных элементов финансового потенциала торгового предприятия.

Ключевые слова: финансовый потенциал, система, систематизация, финансовые ресурсы, способности, финансовая безопасность.

Постановка проблеми. Діяльність підприємств торгівлі України в реаліях складних економічних умов, динамічних змін зовнішнього середовища функціонування, нових загроз та викликів характеризується

© Нагорнюк О., 2017

погіршенням основних фінансово-економічних показників діяльності, що ускладнює процеси залучення фінансових ресурсів для забезпечення постійного розвитку. Дослідження, присвячені проблемам фінансового забезпечення діяльності підприємств, набувають особливої актуальності в період розвитку кризових явищ в економіці. Надзвичайно важливими стають уміння та здатності менеджерів в галузі управління фінансовою діяльністю підприємства, зокрема управління його фінансовим потенціалом, який характеризується найпотужнішим впливом на результативність та реалізованість стратегії розвитку. Фінансовий потенціал, як об'єкт управління, являє собою складну систему, елементи якої потребують впорядкування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням визначення сутності фінансового потенціалу, його класифікації та оцінки присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких слід виділити наукові розробки М. І. Баканова, С. Б. Барнгольца, Б. Є. Бачевського, Н. С. Краснокутської, Є. В. Лапіна, О. І. Олексюк, І. М. Репіної, О. С. Федоніна та ін. [1–6]. Наразі все більше науковців звертаються до цієї актуальної тематики, але певне коло методологічних завдань, пов'язаних з управлінням фінансовим потенціалом торговельного підприємства, залишається невирішеним. Зокрема, це стосується методологічних засад систематизації елементів фінансового потенціалу.

Метою статті є розробка систематизації елементів фінансового потенціалу підприємства торгівлі на основі сутнісно-змістовної характеристики даної економічної категорії та застосування елементів теорії систем.

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети використано методи аналізу, синтезу, логічного узагальнення. Інформаційною базою стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців.

Результати дослідження. На сьогоднішній день все більше науковців звертається до окремих питань управління фінансовим потенціалом підприємства як одного з основних факторів зростання його ринкової вартості. Однак досі відсутнє чітке розуміння цієї економічної категорії та її структури, що давало б можливість обґрунтувати методологічні підходи до управління фінансовим потенціалом підприємства.

Дослідивши генезис поняття «потенціал», сутність та особливості фінансової діяльності, сутність та склад фінансових ресурсів підприємства торгівлі, ресурсну, результатну та змішану концепції до трактування потенціалу підприємства, та сформулювавши основні сутнісні характеристики фінансового потенціалу підприємства торгівлі, автором запропоновано визначати дану економічну категорію як комплексну характеристику системи управління його фінансовою діяльністю, яка виражається у можливостях формування необхідного обсягу фінансових ресурсів із різних джерел, ефективного їх розподілу та використання для забезпечення тактичних і стратегічних задач фінансування

майбутнього розвитку підприємства з урахуванням фактору ризику та особливостей фінансової діяльності торговельних підприємств [7].

Наведене визначення вказує на те, що фінансовий потенціал торговельного підприємства являє собою комплекс, систему елементів, яка підлягає впорядкуванню та опису. Тобто, необхідним етапом у формулюванні теоретико-методологічних засад управління фінансовим потенціалом є його систематизація. Розуміння процесу систематизації формується через визначення сутності категорії «система» та зміст теорії систем [8–12]. Систематизація являє собою процес зведення розрізаних знань про предмети (явища) в єдину наукову систему, встановлення їхньої єдності. Вона є відображенням єдності світу і ґрунтується на вивченні суттєвих зв'язків, які об'єднують ці предмети (явища). Вона спирається на класифікацію, аналіз та синтез істотних властивостей певної системи.

В основу систематизації елементів фінансового потенціалу торговельного підприємства мають бути покладені певні її функції та принципи побудови, сформульовані нами в попередніх дослідженнях [13]. До функцій систематизації елементів фінансового потенціалу підприємства торгівлі можна віднести: системоутворюючу, пізнавальну, уніфікаційну, аналітичну, прогностичну. Принципи систематизації сформульовано автором так:

- системності (єдності);
- орієнтації на конструктивний підхід до побудови систематизації;
- ієрархічної побудови;
- схожості та різності суттєвих ознак, процесів, явищ, які сприяють більш глибокому розкриттю сутності цих елементів;
- орієнтації на змішану концепцію фінансового потенціалу підприємства;
- гнучкості;
- взаємозв'язку з іншими проявами (видами) потенціалу підприємства.

Для обґрунтування систематизації елементів фінансового потенціалу підприємства торгівлі важливо розглянути існуючі погляди науковців, які стосуються систематизації, структуризації, поділу фінансового потенціалу на елементи. З метою повного охоплення знань, ідей, поглядів, всієї різноманітності сполучень елементів фінансового потенціалу варто врахувати дослідження, що стосуються систематизації потенціалу підприємства в цілому.

Види потенціалу торговельного підприємства Н. С. Краснокутська пропонує систематизувати, виходячи з побудови ланцюга створення цінностей на такому підприємстві. Елементи потенціалу торговельного підприємства науковець пов'язує з окремими бізнес-процесами, які реалізуються на ланцюгу створення цінності [4, с. 92]. Такий підхід заслуговує на увагу з огляду на глибину досліджуваних взаємозв'язків

між компонентами, встановлення їх взаємовпливу та місця в процесі досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства.

Структуризація фінансового потенціалу підприємства розглядається в працях Ю. В. Селіванової, А. Г. Кайгородова, Л. В. Гут, Г. О. Партина, О. М. Кривоноса та інших науковців. Представлені в науковій літературі підходи базуються на класифікації фінансових ресурсів підприємства як основи формування фінансового потенціалу та системі індикаторів його фінансового стану як передумови та результату формування фінансових ресурсів. Жоден із підходів не обґрунтований певною методологією систематизації елементів фінансового потенціалу підприємства.

Серед складових фінансового потенціалу підприємства Ю. В. Селіванова пропонує виділяти фінансові ресурси та здатність підприємства мобілізувати їх на забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та рентабельності капіталу [14]. Фінансові ресурси, які поділяються на власні та позикові, внутрішні й зовнішні, в запропонованій структуризації представлені як її елементи. Можна погодитися з необхідністю введення до систематизації фінансового потенціалу підприємства різних видів та форм залучення фінансових ресурсів, але недостатньо обмежуватися тільки ресурсним підходом. Щодо такого елемента як здібність підприємства мобілізувати фінансові ресурси – буде необхідно конкретизувати даний елемент через введення до систематизації елементів, які характеризують ефективність управління фінансовою діяльністю підприємства.

Розглядаючи оптимальну структуру фінансового потенціалу, а фактично досліджуючи теоретичні положення щодо оптимальної структури капіталу підприємства, Н. О. Пономаренко будує свою позицію на тому твердженні, що «фінансовий потенціал – це потенціал, який визначається обсягом, складом і структурою джерел фінансування (пасивів) підприємства, тобто частина економічного потенціалу підприємства» [15]. А. Г. Кайгородов і А. В. Шекшуєв, досліджуючи взаємозв'язок економічного та фінансового потенціалу підприємства, пропонують виділяти три рівні потенціалу, відносячи фінансовий потенціал до загальних видів потенціалу підприємства (до 1-го рівня), ілюструючи повну тотожність фінансового потенціалу фінансовим ресурсам і структуруючи, в свою чергу, фінансові ресурси (а отже, і фінансовий потенціал) на власні ресурси та позикові ресурси [16]. Можна погодитися з тим, що фінансові ресурси є основою формування фінансового потенціалу підприємства, а їх поділ за різними класифікаційними ознаками може бути використаний для виокремлення різних елементів фінансового потенціалу. Разом із тим систематизація елементів фінансового потенціалу має враховувати не тільки ресурсну, але й компетентісну складову даної економічної категорії.

Найбільш обґрунтований з точки зору змісту фінансового потенціалу підхід щодо систематизації його елементів пропонує Г. В. Блакита, яка виділяє три принципові елементи фінансового потенціалу: ресурси

для здійснення фінансової діяльності, фінансову структуру підприємства, компетентності щодо здійснення фінансової діяльності [17, с. 153]. До складу першого елемента науковець відносить фінансові ресурси, основні засоби для управління фінансовою діяльністю, нематеріальні активи для управління фінансовою діяльністю та персонал фінансової служби. Під фінансовою структурою автор розуміє структуру капіталу, структуру активів та структуру грошових потоків. До компетентності фінансової діяльності включає організаційну систему управління фінансами, фінансові технології, корпоративні знання, корпоративну культуру. Такий підхід дозволяє поєднати всі раніше викладені бачення щодо концепцій фінансового потенціалу та відповідних ним підходів до систематизації його елементів. Разом з тим ресурсне бачення фінансового потенціалу не обмежується лише фінансовими ресурсами, але розширюється за рахунок врахування інших видів ресурсів (матеріальних, трудових, інформаційних), які використовуються саме в процесі фінансової діяльності підприємства. Гармонійно інтегрованою до наведеної систематизації є фінансова структура підприємства, яка деякими науковцями пропонується як самостійна систематизація фінансового потенціалу. І, безперечно, його невід'ємною частиною тут позиціонується компетентісна складова. Погоджуючись із основними положеннями запропонованої систематизації, Г. В. Ситник дещо доповнює та уточнює її [18, с. 227]. Перелік ресурсної складової науковець деталізує за рахунок включення до неї власного та позикового капіталу, активів та вільного грошового потоку. Щодо складового елемента «фінансова структура», Г. В. Ситник пропонує замінити його на «конфігурацію ресурсів для здійснення фінансової діяльності», мотивуючи це тим, що термін «фінансова структура» в сучасній економічній літературі застосовується в розумінні системи центрів фінансової відповідальності, а не структури певних фінансових показників діяльності. В третьому блоці – «компетентності із здійснення фінансової діяльності» – науковець пропонує виділяти здатність формувати фінансові ресурси, здатність ефективно їх розподіляти та використовувати, здатність забезпечувати платоспроможність та фінансову стійкість, здатність нейтралізувати фінансові ризики. Варто погодитися і дотримуватися тієї позиції, що фінансовий потенціал підприємства формується за прямого впливу здатностей і компетентностей фінансової служби підприємства залучати та використовувати фінансові ресурси із максимальною ефективністю, результативністю, раціональністю, але елементами фінансового потенціалу в цьому аспекті є передумови формування таких здатностей, якими є знання, кваліфікація персоналу, корпоративна культура тощо.

На основі сформульованих функцій та принципів систематизації елементів фінансового потенціалу підприємства торгівлі, а також проведеного аналізу сучасних підходів до систематизації та структуризації фінансового потенціалу підприємства, представлено систему елементів фінансового потенціалу підприємства торгівлі (*рисунок*).

- ① Інвестиційний потенціал підприємства
- ② Кадровий потенціал фінансової діяльності
- ③ Організаційний потенціал фінансової діяльності
- ④ Потенціал організаційної структури управління фінансовою діяльністю
- ⑤ Інноваційний потенціал фінансової діяльності

Систематизація елементів фінансового потенціалу підприємства торгівлі

Джерело: розроблено автором за [17–18].

Перший блок – блок фінансових ресурсів – відповідно до ресурсної концепції фінансового потенціалу є базовим його елементом. Це пояснюється тим, що можливості щодо фінансування діяльності торговельного підприємства зумовлені, перш за все, обсягом фінансових ресурсів, які підприємство планує залучити в майбутньому періоді. Поняття фінансових ресурсів було розглянуто раніше, як і порівняння його із економічною категорією «капітал».

Загальний обсяг фінансових ресурсів підприємства торгівлі пропонуємо поділити на два окремі елементи в системі фінансового потенціалу: власні фінансові ресурси та позикові фінансові ресурси з огляду на те, що виділені групи ресурсів характеризуються низкою переваг та недоліків, особливостей залучення та використання, які на сьогодні детально описані в науковій літературі [19]. Окремими елементами фінансового потенціалу підприємства торгівлі в блоці фінансових ресурсів пропонуємо виділяти чистий грошовий потік (*Net Cash Flow, NCF*) та вільний грошовий потік (*Free Cash Flow, FCF*). Чистий грошовий потік підприємства в економічній літературі іноді розглядається як показник, що характеризує розмір фінансових ресурсів. Принаймні, такий підхід більш аргументований порівняно з ототожненням фінансових ресурсів із обсягом всіх майбутніх надходжень грошових коштів (позитивним грошовим потоком). Але й він не враховує накопичені підприємством резерви на початок майбутнього періоду, які можуть бути використані для фінансування діяльності.

Таким чином, обсяг чистого грошового потоку може розглядатися як частина фінансових ресурсів підприємства. В окремих випадках, за відсутності резервів, він буде еквівалентним загальному обсягу фінансових ресурсів. Вільний грошовий потік – показник, якому закордонні дослідники вже тривалий час приділяють увагу більшу, ніж чистому грошовому потоку [20–22]. У вітчизняній економічній літературі механізми прийняття рішень у сфері фінансової діяльності на основі використання даного показника наразі висвітлені недостатньо. Вільний грошовий потік є різницею між післяподатковим грошовим потоком від операційної діяльності за вирахуванням чистих інвестицій в основний та оборотний капітал, доступний інвесторам (кредиторам і власникам) [23–24]. В такому розумінні вільний грошовий потік відображає кошти, які є в розпорядженні підприємства після здійснення всіх запланованих інвестицій. Існує три види вільних грошових потоків залежно від методики розрахунку: вільний грошовий потік фірми (*Free Cash Flow to the Firm, FCFE*), вільний грошовий потік на власний капітал (*Free Cash Flow to Equity, FCFE*), вільний грошовий потік кредиторам (*Free Cash Flow for Debt, FCFD*) [24]. На відміну від чистого грошового потоку і від прибутку вільний грошовий потік розглядається як величина, яка вказує на те, скільки насправді заробляє підприємство. Особливості змісту та оцінки даного елемента фінансового потенціалу підприємства будуть розглянуті далі.

Матеріальні ресурси (активи) для здійснення фінансової діяльності можуть бути представлені як необоротними їх видами, так і оборотними. До необоротних активів, що використовуються у фінансовій діяльності підприємства торгівлі, відносяться приміщення (офіс) фінансової служби, офісні меблі та комп'ютерна техніка. Такі елементи активів можуть бути легко ідентифіковані на великих підприємствах, які в своєму складі мають окремий підрозділ, відповідальний за здійснення фінансової діяльності. Для об'єктивної ідентифікації та оцінки фінансового потенціалу рекомендуємо також включати до складу таких активів ті їх елементи, що використовуються бухгалтерською службою, оскільки на сучасному етапі більшість підприємств об'єднує фінансовий відділ та бухгалтерію в єдиний фінансовий департамент з огляду на їх взаємозв'язок у процесі виконуваних функцій.

Під трудовими ресурсами для здійснення фінансової діяльності розуміємо кількість співробітників торговельного підприємства, які виконують прямі функції фінансової служби – фінансові директори, фінансові менеджери, фінансові аналітики, фінансові контролери тощо, а також працівники бухгалтерської служби, які виконують технічні операції з обліку руху фінансових ресурсів підприємства та результатів і витрат, пов'язаних із їх рухом.

Інформаційні ресурси для здійснення фінансової діяльності торговельного підприємства – важливий нематеріальний елемент його фінансового потенціалу. Його обсяг, зміст та якість чинять суттєвий вплив на величину фінансового потенціалу. Цей елемент ідентичний інформаційній системі (системі інформаційного забезпечення) управління фінансовими ресурсами, яка визначається І. О. Бланком як функціональний комплекс, що забезпечує процес постійного цілеспрямованого підбору відповідних інформативних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування та підготовки ефективних управлінських рішень за всіма аспектами формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства [19, с. 84]. Цей функціональний комплекс являє собою не тільки процес підбору відповідних інформативних показників, але й процес їх зберігання (накопичення) та опрацювання, результатом чого є дані бухгалтерських та управлінських звітів, що використовуються з метою аналізу та планування процесів формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. На сучасному етапі функціонування підприємств накопичення та обробка фінансової та управлінської звітності забезпечується за допомогою використання спеціального програмного забезпечення.

Другий блок в систематизації елементів фінансового потенціалу підприємства торгівлі, який розширює розуміння фінансового потенціалу за межі ресурсної концепції – блок компетентностей для здійснення фінансової діяльності. Питання визначення та класифікації здатностей та компетентностей підприємства взагалі, його здатностей та компетентностей у процесі здійснення фінансової діяльності зокрема,

в науковій літературі висвітлюються лише фрагментарно, відсутнє чітке розмежування понять «здатності» та «компетентності». Г. Хамел та К. Прахалад трактують компетентності як «здібності, що мають вирішальне значення для результатів фірми і її стратегії» [25]. Тоді як А. Муні вважає, що компетенція «обов'язково походить від здатностей фірми» [26, с. 111] та виникає за умов набуття певного рівня навичок і знань у сукупності. В подальшому пропонуємо здатності і компетенції для здійснення фінансової діяльності торговельного підприємства об'єднувати в одному блоці, припускаючи, що окремі здатності та вміння – передумова формування ключових компетенцій, які є унікальними для окремо взятого підприємства. Крім специфічних здатностей, які відносяться безпосередньо до управління фінансовими ресурсами як спеціальної області управління на підприємстві, важливо оцінювати й загальні управлінські (організаційні) здатності, які за А. Д. Чандлером сприяють прояву синергічних ефектів, у результаті чого «підприємство може бути більшим за суму його частин» [27, с. 86].

В блоці здатностей та компетентностей для здійснення фінансової діяльності підприємства пропонуємо виділяти:

- здатність аналізувати, планувати та формувати фінансові ресурси в обсязі, необхідному для реалізації задач розвитку торговельного підприємства у встановлені терміни. Ця здатність обумовлена знаннями та вміннями персоналу фінансової служби торговельного підприємства щодо обробки масивів даних, виявлення тенденцій зміни показників, встановлення взаємозалежностей між змінами показників, володіння методиками аналізу та планування фінансових ресурсів та факторів, що впливають на потребу в них, інтерпретації результатів аналізу та планування, обґрунтування пропозицій щодо формування фінансових ресурсів у плановому періоді. Оскільки носієм цих компетентностей є персонал фінансової служби, поєднання трудових ресурсів для здійснення фінансової діяльності із наведеними здатностями формує кадровий потенціал фінансової діяльності підприємства торгівлі;

- здатність ефективно розподіляти та використовувати фінансові ресурси. Ця здатність спрямована на пошук таких об'єктів вкладення фінансових ресурсів, які за результатами функціонування спроможні генерувати ефект, достатній для покриття витрат на залучення фінансових ресурсів з різних джерел. Оскільки процес, спрямований на вибір ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за обраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) та забезпечення її реалізації характеризує інвестиційну діяльність підприємства, взаємозв'язок таких елементів фінансового потенціалу як фінансові ресурси та здатність їх ефективного розподілу і використання формує інвестиційний потенціал підприємства, який, з цієї позиції, можна вважати складовою фінансового потенціалу підприємства. Оскільки, як і в попередньому випадку, носієм здатності ефективно використовувати фінансові ресурси підприємства

торгівлі є персонал його фінансової служби, то поєднання відповідних ресурсів та компетентностей також формує кадровий потенціал фінансової діяльності торговельного підприємства;

➤ здатність швидко приймати ефективні рішення по різних аспектах формування та використання фінансових ресурсів, стимулюючи їх виконання. Ця здатність разом з таким елементом як трудові ресурси для здійснення фінансової діяльності (які є її носієм) формує управлінський (організаційний) потенціал фінансової служби підприємства. Управлінський потенціал визначається здатностями та компетенціями менеджменту підприємства щодо якісного виконання управлінських функцій (планування, організації, координації, мотивації і контролю) [4, с. 64]. У такому розумінні організаційний потенціал фінансової служби підприємства може бути охарактеризований можливостями управлінців (фінансового директора, фінансових менеджерів) забезпечити умови узгодженої взаємодії всіх елементів фінансового потенціалу для досягнення максимального ефекту;

➤ здатність налагоджувати ефективний взаємозв'язок центрів фінансової відповідальності. У комбінації з трудовими ресурсами для здійснення фінансової діяльності підприємства така здатність формує потенціал організаційної структури управління фінансовою діяльністю, який є складовою потенціалу організаційної структури управління в цілому. В свою чергу останній, на думку Н. С. Краснокутської, являє собою можливості сформованої організаційної структури управління забезпечувати умови узгодженого функціонування структурних підрозділів, що мають відповідати загальній спрямованості підприємства на створення цінності в певній сфері та форматі діяльності [4, с. 66]. Оскільки фінансова діяльність підприємства торгівлі – одна зі складових його господарської діяльності в цілому, організаційна структура фінансової діяльності не може відрізнятись від організаційної структури підприємства, оскільки принципи, покладені в основу її побудови, будуть однаковими;

➤ здатність використовувати нові фінансові технології та фінансові інструменти. Нові фінансові інструменти та нові фінансові технології, які підприємства використовують у своїй діяльності або з метою нівелювання впливу кризових явищ, або для розвитку, називають фінансовими інноваціями [28–29]. Це нові фінансові продукти, технології або форми організації бізнесу, які дозволяють знизити витрати та (або) ризики економічної діяльності. Однією з передумов появи фінансових інновацій та необхідності їх застосування в діяльності підприємств торгівлі є процеси глобалізації продуктів фінансового ринку. Останнім часом спостерігається тенденція до активізації використання підприємствами нових фінансових технологій у формі глобальних фінансових стратегій корпорацій, глобальних електронних фінансових мереж, глобальної системи інформаційного забезпечення та ін. Поєднання здатності розробляти та використовувати фінансові інновації з персоналом

підприємства, який є носієм цих здатностей, формує інноваційний потенціал фінансової діяльності торговельного підприємства.

Третім блоком у системі елементів фінансового потенціалу підприємства пропонуємо виділяти блок фінансової безпеки. Як зазначалося раніше, багато науковців, досліджуючи потенціал підприємства, ототожнюють його з фінансовим станом або виділяють фінансовий стан як другий за значущістю (після фінансових ресурсів) елемент фінансового потенціалу. Принципово погоджуючись із тим, що індикатори фінансового стану підприємства напряду пов'язані із величиною його фінансового потенціалу, є як наслідком, так і передумовою формування фінансових ресурсів у певному обсязі і в певній структурі, вважаємо, що недостатньо обмежуватися лише характеристикою «фінансовий стан підприємства» в процесі ідентифікації фінансового потенціалу. Більш комплексним є поняття «фінансова безпека підприємства», діапазон підходів до визначення якого в економічній літературі достатньо широкий [30]: складова економічної безпеки підприємства; стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від загроз, фінансову рівновагу, стабільність, платоспроможність, ліквідність тощо; здатність підприємства самостійно розробляти та проводити фінансову стратегію, діяльність з управління ризиками; система, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан; специфічний вид відносин. Але більшість визначень містить у собі посилення на фінансовий стан підприємства як основний елемент його фінансової безпеки. О. В. Ареф'єва визначає фінансову безпеку підприємства як «стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив його технологічного та фінансового розвитку» [31].

На основі викладеного логічно виділяти в блоці фінансової безпеки підприємства елементи, що характеризують окремі її складові з позиції забезпечення майбутнього бажаного стану фінансової безпеки, основними серед яких є потенціал фінансової стійкості, потенціал платоспроможності, потенціал ділової активності, потенціал ефективності діяльності підприємства, потенціал нейтралізації фінансових ризиків. Цей блок можна наповнювати іншими елементами, які, з позицій менеджерів, в повному обсязі характеризуватимуть стан фінансової безпеки підприємства.

Окремі елементи блоку фінансової безпеки фінансового потенціалу підприємства торгівлі формуються під безпосереднім впливом елементів двох перших блоків. Наявний обсяг та структура фінансових ресурсів підприємства, здатність персоналу фінансової служби обґрунтувати необхідний обсяг та структуру залучення фінансових ресурсів

у перспективі визначає потенціал фінансової стійкості та платоспроможності підприємства торгівлі. Здатність швидко приймати ефективні рішення щодо різних аспектів формування та використання фінансових ресурсів на основі обґрунтованих відповідними спеціалістами обсягів та джерел їх залучення з позицій перспектив діяльності підприємства формує певний рівень ділової активності та ефективності діяльності торговельного підприємства в плановому періоді. Вся сукупність компетентностей та здатностей персоналу фінансової служби підприємства, а також стан його ресурсів визначають потенціал нейтралізації фінансових ризиків, які характерні для діяльності підприємства торгівлі з огляду на специфіку формування структури його капіталу.

Висновки. Підтверджено, що фінансовий потенціал торговельного підприємства є системою елементів, побудова якої має базуватися з урахуванням певних функцій та принципів. Система фінансового потенціалу підприємства торгівлі складається з трьох блоків: блок ресурсів для здійснення фінансової діяльності, блок компетентностей для здійснення фінансової діяльності, блок фінансової безпеки. Кожен блок містить елементи, взаємозв'язок між якими формує такі синергічні види потенціалів: кадровий, організаційний, інноваційний фінансової діяльності; організаційної структури управління фінансовою діяльністю; інвестиційний.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методологічних засад та методичного інструментарію оцінювання фінансового потенціалу торговельного підприємства на основі запропонованої систематизації елементів, що його формують.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баканов М. И., Мельник М. В., Шеремет А. Д. Теория экономического анализа. М. : Финансы и статистика, 2005. 536 с.
2. Барнгольц С. Б., Мельник М. В. Методология экономического анализа деятельности хозяйствующего субъекта. М. : Финансы и статистика, 2003. 240 с.
3. Бачевський Б. Є., Заблодська І. В., Решетняк О. О. Потенціал і розвиток підприємства. Київ : Центр учб. л-ри, 2009. 400 с.
4. Краснокутська Н. С. Потенціал торговельного підприємства : теорія та методологія дослідження. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 247 с.
5. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия. Сумы : Унив. кн., 2002. 310 с.
6. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Київ : КНЕУ, 2004. 316 с.
7. Нагорнюк О. В. Щодо сутності фінансового потенціалу підприємства. Бізнес Інформ. 2017. № 10.
8. Карташов В. А. Система систем. Очерки общей теории и методологии. М. : Прогресс-Академия, 1995. 326 с.
9. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ. Київ : МАУП, 2003. 368 с.
10. Данелян Т. Я. Теория систем и системный анализ. М. : Изд. центр ЕАОИ, 2010. 303 с.
11. Топер М. М. «Общая теория систем» Л. фон Берталанфи. Проблемы исследования систем и структур : материалы конф., М., 1965. С. 49–52.

12. Bertalanffy L. General System Theory – A Critical Review. General Systems. 1962. Vol. 7. P. 1–20.
13. Нагорнюк О. В. Функції та принципи систематизації елементів фінансового потенціалу підприємства. Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 13.
14. Селиванова Ю. В. Финансовый потенциал как фактор развития бизнеса в конкурентной рыночной среде. Вісн. Донецьк нац. ун-ту, 2013. Вип. 1. С. 149–155. Серія В : Економіка і право.
15. Пономаренко Н. О. Оптимальна структура фінансового потенціалу як передумова ефективного його використання. URL : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/497/1/34.pdf>.
16. Кайгородов А. Г., Шекшуев А. В. Экономический и финансовый потенциал предприятия: проблемы систематизации и взаимосвязи. Вестн. Ивановского гос. ун-та. Вып. 2 (24). 2015. С. 13–21. Серия : Экономика.
17. Блакита Г. В. Фінансова стратегія торговельних підприємств: методологічні та прикладні аспекти. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 548 с.
18. Ситник Г. В. Фінанси торгівлі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 672 с.
19. Бланк И. А. Управление финансовыми ресурсами. М. : Омега-Л ; ООО «Эльга», 2010. 768 с.
20. Jensen M. C. Agency costs of free cash flow, corporate finance and Takeovers. American Economic Review. 1986. Vol. 76. № 2. P. 323–329.
21. Lary H. P. Lang. A test of Free Cash Flow Hypothesis. Journal of Financial Economics. 1991. Vol. 29. P. 315–335.
22. Agrawal A., Jarayaman N. The Dividend Policies of All-Equity Firms: A Direct Test of the Free Cash Flow Theory. Managerial and Decision Economics. 1994. Vol. 15. P. 139–148.
23. Вільний грошовий потік. URL : http://toplutsk.com/articles-article_626.html.
24. Free Cash Flow. URL : <http://www.investopedia.com/terms/f/freecashflow.asp>.
25. Prahalad C. K., Hamel G. The Core Competence of the Corporation. Harvard Business Review. 1990. May-June. P. 79–91.
26. Mooney A. Core competence, distinctive competence, and competitive advantage: What is the difference? Journal of Education for Business. 2007. № 83. P. 110–115.
27. Chandler A. D. Organizational Capabilities and the Economic History of the Industrial Enterprise. The Journal of Economic Perspectives. 1992. Vol. 6. № 3. P. 79–100.
28. Карпенко Г. В., Данькевич А. П. Фінансові інновації: питання теорії та можливості впровадження в економіку країни. Фінанси України. 2008. № 9. С. 49–53.
29. Федулова Л., Лебедева Н. Фінансові інновації в модернізації економічної системи. Світ фінансів. 2011. № 4. С. 7–18.
30. Мулик Я. І. Сутність поняття «фінансова безпека підприємства»: систематизація наукових поглядів : зб. наук. пр. Вінниц. нац. аграр. ун-ту. 2013. № 3 (80). С. 195–206.
31. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. Актуал. пробл. економіки. 2009. № 1. С. 98–103.

Стаття надійшла до редакції 05.12.2017.

Nahorniuk O. Systematization of trade enterprise's financial potential elements.

Background. Contemporary economic conditions in many countries in the world are characterized with high difficulty of providing financial activity by companies because of uncertainty and instability of the external environment, variability of financial markets and sales markets. In such conditions it's very important for financial managers to be able to manage the financial potential of the company with high level of efficiency. Financial potential of the company, in turn, is a complex system whose elements need to be organized.

Analysis of resent researches and publications showed that the issue of financial potential of enterprise is widely discussed in economic literature, but there is no the justified approach to the definition of financial potential and systematization of its elements.

The **aim** of the article is to develop the systematization of the trade enterprise financial potential elements on the base of substantive and content characteristics of this economic category and the application of the theory of systems elements.

Materials and methods. The methods of analysis, synthesis and logical generalization were used for the research.

The results of the research. Main principles of company's financial potential systematization are: system (unity); targeting a constructive approach to systematization; hierarchical construction; the similarities and differences of essential features, processes, phenomena that contribute to a deeper disclosure of the essence of these elements; orientation to the mixed concept of financial potential of the enterprise; flexibility; interconnection with other manifestations (types) of the company's potential. Systematization of trade enterprise financial potential provides the allocation of three blocks of elements: 1) resources for financial activity implementation; 2) competences for financial activity implementation; 3) financial safety. Each block consists of elements of the next level of hierarchy.

Conclusion. Developed systematization of trade enterprise financial potential elements could be used for further methodological principles and methodical tools of financial potential assessment development.

Keywords: financial potential, system, systematization, financial resources, financial safety.

REFERENCES

1. Bakanov M. I., Mel'nik M. V., Sheremet A. D. Teorija jekonomicheskogo analiza. M. : Finansy i statistika, 2005. 536 s.
2. Barngol'c S. B., Mel'nik M. V. Metodologija jekonomicheskogo analiza dejatel'nosti hozjajstvujushhego sub#ekta. M. : Finansy i statistika, 2003. 240 s.
3. Bachevs'kyj B. Je., Zablods'ka I. V., Reshetnjak O. O. Potencial i rozvytok pidpryjemstva. Kyi'v : Centr uchb. l-ry, 2009. 400 s.
4. Krasnokuts'ka N. S. Potencial tovgovel'nogo pidpryjemstva : teorija ta metodologija doslidzhennja. Kyi'v : Kyi'v. nac. tovg.-ekon. un-t, 2010. 247 s.
5. Lapin E. V. Jekonomicheskij potencial predprijatija. Sumy : Univ. kn., 2002. 310 s.
6. Fedonin O. S., Repina I. M., Oleksjuk O. I. Potencial pidpryjemstva: formuvannja ta ocinka. Kyi'v : KNEU, 2004. 316 s.
7. Nagornjuk O. V. Shhodo sutnosti finansovogo potencialu pidpryjemstva. Biznes Inform. 2017. № 10.
8. Kartashov V. A. Sistema sistem. Ocherki obshhej teorii i metodologii. M. : Progress-Akademija, 1995. 326 s.
9. Surmin Ju. P. Teorija sistem i sistemnyj analiz. Kiiv : MAUP, 2003. 368 s.
10. Daneljan T. Ja. Teorija sistem i sistemnyj analiz. M. : Izd. centr EAOI, 2010. 303 s.
11. Toper M. M. «Obshhaja teorija sistem» L. fon Bertalanfi. Problemy issledovanija sistem i struktur : materialy konf., M., 1965. S. 49–52.
12. Bertalanffy L. General System Theory – A Critical Review. General Systems. 1962. Vol. 7. P. 1–20.
13. Nagornjuk O. V. Funkcii' ta pryncypy systematyzacii' elementiv finansovogo potencialu pidpryjemstva. Infrastruktura rynku. 2017. Vyp. 13.

14. Selivanova Ju. V. Finansovyj potencial kak faktor razvitija biznesa v konkurentnoj rynochnoj srede. Visn. Donec'k nac. un-tu, 2013. Vip. 1. S. 149–155. Serija V : Ekonomika i pravo.
15. Ponomarenko N. O. Optymal'na struktura finansovogo potencialu jak peredumova efektyvnogo jogo vykorystannja. URL : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/497/1/34.pdf>.
16. Kajgorodov A. G., Shekshuev A. V. Jekonomicheskij i finansovyj potencial predprijatija: problemy sistematizacii i vzaimosvjazi. Vestn. Ivanovskogo gos. un-ta. Vyp. 2 (24). 2015. S. 13–21. Serija : Jekonomika.
17. Blakyta G. V. Finansova strategija torgovel'nyh pidpryjemstv: metodologichni ta prykladni aspekty. Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2010. 548 s.
18. Sytnyk G. V. Finansy torgivli. Kyi'v : Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2014. 672 s.
19. Blank I. A. Upravlenie finansovymi resursami. M. : Omega-L ; OOO «Jel'ga», 2010. 768 s.
20. Jensen M. C. Agency costs of free cash flow, corporate finance and Takeovers. American Economic Review. 1986. Vol. 76. № 2. P. 323–329.
21. Lary H. P. Lang. A test of Free Cash Flow Hypothesis. Journal of Financial Economics. 1991. Vol. 29. P. 315–335.
22. Agrawal A., Jarayaman N. The Dividend Policies of All-Equity Firms: A Direct Test of the Free Cash Flow Theory. Managerial and Decision Economics. 1994. Vol. 15. P. 139–148.
23. Vil'nyj groshovyj potik. URL : http://toplutsk.com/articles-article_626.html.
24. Free Cash Flow. URL : <http://www.investopedia.com/terms/f/freecashflow.asp>.
25. Prahalad C. K., Hamel G. The Core Competence of the Corporation. Harvard Business Review. 1990. May-June. P. 79–91.
26. Mooney A. Core competence, distinctive competence, and competitive advantage: What is the difference? Journal of Education for Business. 2007. № 83. P. 110–115.
27. Chandler A. D. Organizational Capabilities and the Economic History of the Industrial Enterprise. The Journal of Economic Perspectives. 1992. Vol. 6. № 3. P. 79–100.
28. Karpenko G. V., Dan'kevych A. P. Finansovi innovacii': pytannja teorii' ta mozhlyvosti vprovadzhennja v ekonomiku krajiny. Finansy Ukrainy. 2008. № 9. S. 49–53.
29. Fedulova L., Lebedjeva N. Finansovi innovacii' v modernizacii' ekonomichnoi' systemy. Svit finansiv. 2011. № 4. S. 7–18.
30. Mulyk Ja. I. Sutnist' ponjattja «finansova bezpeka pidpryjemstva»: systematyzacija naukovyh pogljadiv : zb. nauk. pr. Vinnyc. nac. agrar. un-tu. 2013. № 3 (80). S. 195–206.
31. Aref'jeva O. V., Kuzenko T. B. Ekonomichni osnovy formuvannja finansovoi' skladovoi' ekonomichnoi' bezpeky. Aktual. probl. ekonomiky. 2009. № 1. S. 98–103.